

Поліщук О.,

доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна), E-mail: Prokurator2007@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ДІЇ ТА КОНСТРУЮВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

***Анотація.** Розглянуто культуру як соціально-згуртовуючий феномен, що визначає напрям розвитку суспільства. Відмічено, що вона твориться людьми і сама творить людину. Саме в ній і через неї твориться суто людський спосіб буття. Проаналізовано сучасні концепції її встановлено, що це поняття не має єдиного визначення, воно є збірним і в його основі покладений архетип, який відображає матеріал свідомого та підсвідомого функціонування людських цінностей й об'єднує людей, формує духовну свідомість окремої людини. Доведено, що культура є душею нації, вона сприяє її об'єднанню/роз'єднанню, аналогічно відбувається утворення/не утворення колективної дії. Показано значення культури в процесі цивілізаційної інтеграції в епоху глобалізації. Відмічено, що якщо нація, яка має власну культуру інтегрується у цивілізацію, то культура припинить своє існування, натомість придуть правила, норми, стандарти, що не мають метафізичної глибини національної душі, те що діалектично діє у форматі «Виклик–Відповідь», «Свій–Чужий». Звернуто особливу увагу на діалог культур у цивілізаційному світі, як тимчасовому методу при переході від національної культури до цивілізації. Також відмічена роль національної мови, як найвищої цінності й засуджується примусове нав'язування вивчення інших іноземних мов, що нагадує принципи радянської політики у культурному відношенні.*

***Ключові слова:** буття, культура, архетип, нація, душа, національна мова, цивілізація, глобалізація.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку суспільства знаменується чималими змінами усіх сфер людського буття. Наслідком їх є становлення культури яка повинна об'єднати індивідів з метою подальшого розвитку. Тобто культура постає тим соціально-згуртовуючим феноменом, що визначає напрям розвитку суспільства. Таке бачення суті культури у суспільстві є не випадковим, адже завдяки їй індивіди як соціальні істоти, не можуть існувати поза суспільством, а відповідно, вся їхня діяльність спрямована на перетворення і вдосконалення буття що можливе лише через культуру. Це в свою чергу вимагає дії індивідів, що за формою є колективною. Вона розкривається у тому контексті, що культура суспільства творилася людьми та творила людину. Саме в ній і через неї формувалася суто людський спосіб буття. Такі складові символічного світу культури як мова, наука, ремесло, мистецтво, релігія у своїй сукупності створюють певне середовище – призму, через яку людина сприймала фізичну реальність. Тому розвиток людської думки та досвіду визначає сприйняття навколишнього світу. Римський філософ і оратор Цицерон (106–43 рр. до н.е.) використовував його, говорячи про формування людської душі. Вергілій (70–19 рр. до н.е.) в «Енеїді» позначає цим словом освоєння світу як головну справу людей, сенс та основу їх буття, те, чим відрізняється людина від тварин.

Отже, культура постає соціальним феноменом який сприяє утворенню колективної дії з метою урізноманітнення та удосконалення буття людини. Культура – це явище, яке здатне як згуртувати суспільство так і дезорганізувати його.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Варто відмітити, що питаннями культури цікавилися в усі періоди розвитку суспільства. Особливим був погляд епохи Просвітництва: Ф. Бекон, Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо розглядали культуру як специфічну, автономну і самоцінну сферу людської діяльності. Інший підхід до культури запропонував І. Кант, який

поділив її на культуру уміння і культуру дисципліни. Практично дослідник обмежив поняття культури межами науки і мистецтва.

З розвитком науки, техніки та самої людини змінюються і підходи до розуміння суті культури, з'являються нові елементи. Зокрема Е. Сепір та К. Леві-Строс запропонували комунікативний погляд на культуру у якому провідна роль відводилася мові. З. Фройд розглядав культуру з позиції сублимації. Серед вітчизняних дослідників варто відзначити: В. Андрущенко, М. Бойченко, Л. Губерського, М. Михальченка, М. Поповича та ін. У їх працях культура розглядається як ідеологія, рівень освіти тощо.

Поza увагою дослідників залишилися питання пов'язані з об'єднаною силою культури та роллю її у формуванні колективної дії й конструюванні буття.

Завдання статті: розглянути існуючі концепції культури і з'ясувати суть останнього; розкрити культурно-творчий потенціал культури у формуванні колективної дії та конструюванні майбутнього.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні існує чимало концепцій культури. Однак варто пам'ятати, що до першої половини XIX ст. феномен культури розглядався на засадах раціонального осмислення. У другій половині XIX ст. його аналіз здійснювався в рамках науково-концептуальних напрямів культури. У зв'язку з цим в наш час накопичилося чимало концепцій розгляду культури: філософія Г. В. Ф. Гегеля як теорія культури (розглядав культуру у співвідношенні з людським розумом. У філософській системі мислителя культура продовжувала виступати як реалізація розуму, але не людського, а всесвітнього); філософія культури О. Шпенглера (розвинув учення про культуру як безліч замкнених «організмів», що виражали «колективну душу народу», яка проходить певний цикл життя, який проходить у продовж тисячоліть); людина, творчість та культура у філософії М. Бердяєва (людина є вільним творцем, вона стоїть вище культури, а тому її творчість обмежують сталі культурні форми); культура й несвідоме начало у філософії З. Фрейда (розглядав культуру як результат сублимації. Саме вона є рушійною силою потягу людини до знань, мистецтва, високого ідеалу); культура й колективне несвідоме у концепції К. Юнга (культура є наслідком колективного несвідомого, що відображене в архетипах колективного несвідомого); «Виклик та Відповідь» як рушійна сила у розвитку культури у концепції А. Тойнбі (вважав, що існує велика кількість культур у яких закладена істина. Рушійною силою розвитку культур є боротьба двох протилежних начал закладених у людині «божественне» й «диявольське»). Розвиток культури здійснюється шляхом «Відповідей» творчого людського духу на «Виклик» що закладає йому природа); цінність як головний принцип культури у концепції П. Сорокіна (визнавав прогресивний розвиток західної культури, але, визнаючи її як кризовий, оцінював не як остаточний занепад, а як необхідну фазу становлення нової цивілізації, що врешті-решт об'єднає все людство); культура як сукупність законних систем: структуралізм К. Леві-Строса (розглядає культуру як сукупність знакових систем); М. Фуко (розглядав культуру, як концептуальну основу для історико-наукового та історико-культурного дослідження); концепція гри Й. Хейзинга, Х. Ортега-і-Гассета, Е. Фінка (розвиток культури відбувається у процесі гри. Культурна творчість – це гра: поезія музика, художня творчість); лінгвістична концепція М. Грушевського та І. Огієнка (визначають мову як фактор, що здатний консолідувати людей не лише в державі, а й за її межами); релігійна концепція А. Шептицького (розглядав інкорпорацію української культури у західну через включення православних віруючих у греко-католицьку церкву, підпорядковану Ватикану).

Проаналізовані нами концепції свідчать, що культура напряму взаємопов'язана з людиною, суспільством. Вона є відзеркаленням усіх суспільних процесів у певну історичну епоху. Шляхом виявлення культурних установок у праці, навчанні,

політичній боротьбі, змаганні ідеологічних і наукових напрямків можна встановити не лише ступінь живучості старих стереотипів, норм поведінки, тобто міру тяжіння до звичних способів самореалізації особи в рамках уже віджилих суспільних форм, але й моральну готовність людей подолати існуючі кризові явища, позбутися вад, що спонукають поступ.

Наявність такої кількості концепцій дає відповідь на питання, чому немає єдиного уніфікованого поняття культури. Враховуючи це, ми замислюємося над тим, що воно є збірним і в основі його покладений архетип, який відображає матеріал свідомого та підсвідомого функціонування людських цінностей й об'єднує людей, формує духовну свідомість окремої особи. Через це культура по відношенню до людини, суспільства є все створене і використовуване ним матеріальне і духовне багатство, це міра власне людського в ній: знання, освіченість, моральність, інтелектуальність, спілкування тощо. Культура людини виражається і у володінні власною біологічною природою – культурою їжі, пиття, кохання; фізичною культурою і, безумовно, вихованістю, розуму, волі, почуттів, тактовністю, ввічливістю, делікатністю, повагою до інших і почуттям власної гідності.

Як бачимо, до культури належить не лише сукупність цінностей, але й процес їх створення, оволодіння і користування ними. А це в свою чергу вимагає колективної форми.

Отже, культура постає органічною системою духовно-соціальних орієнтирів, що мають здебільшого ціннісну основу, завдяки чому вона здатна піднести людину над буденністю, зазначав О. Шпенглер. Вона унікальна та неповторна лише у випадку локальності, має свою національну самобутність. Саме це визначає присутність у ній душі. Душа, на думку дослідника – це генетичний код культури, саме вона обумовлює винятковість кожної конкретно існуючої культурної форми. Культура стає своєрідним символічним вираженням душі, саме через культурні феномени душа реалізує себе і проявляє [8]. Іншими словами, культура є середовищем у якому реалізується душа людини – розвивається творчість.

Звертаючись до душі культури ми розуміємо її як національну. Адже в національному знаходиться дух нації, людини, народу. Тому саме національна культура є чимось особливим, яке закладене у людському сакральному.

Міркуючи про культуру як особливе буття людини, на думку Н. Хамітова, необхідно визнати, що творення культури виступає продовженням еволюції світу. Тому культуротворчість виступає творчістю нового буття [7, с. 114]. Практично, культура є тим елементом соціального буття, що сприяє формуванню та розвитку нації – вона творить буття людини виходячи з її побуту.

Таким чином, культура, особливо національна, є характеристикою суспільства яка у своєму історичному розвитку пройшла кілька етапів, але завжди зберігала самобутність і консолідувала суспільство у протистоянні. Іншим. Новий етап у розвитку української культури пов'язаний зі створенням у 1991 р. незалежної держави України. Саме з проголошенням незалежності, у розвитку культури, зазначає Т. Кузьменко, намітилися нові тенденції, відкрилися якісно нові перспективи – практично відбулося узаконення національного духу. Конституція України (1996) закріпила положення про статус української мови як державної, про єдність українського культурного простору, консолідацію та розвиток української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, підкресливши тим самим, що держава зацікавлена у розвитку національної культури. Адже на культуру покладається вирішення таких проблем, як його гуманізація і демократизація, всебічний розвиток особистості, національне самовідтворення та самоутвердження, подолання комплексу меншовартості, створення сильної культурної традиції, яка гарантувала б незворотність процесу державотворення [5, с. 76–78]. Це ті тенденції що були актуальними процесу становлення Української національної держави.

Однак сьогодні, зважаючи на соціально-політичні та економічні проце-

си тенденція розвитку змінюється, що зумовлюється впливом глобалізаційних процесів. Це той період коли починають діяти такі фактори, як спосіб виробництва, політичний режим, соціальна структура, становище індивіда в соціальній групі, яка характеризує міру його індивідуальної свободи або залежність від колективних форм співжиття, ступінь сакралізації свідомості – культура перестає існувати і в дію вступає цивілізаційний підхід в результаті якого творчість відходить на другий план й провідна роль належить механізмам. Саме механізм є ключовим у цивілізаційному відношенні, він характеризує динамічність руху своєрідність якого є «Виклик – Відповідь». Тобто «Виклик» цивілізації створює умови для утворення відповідної «Відповіді», і в цей момент не враховуються національні інтереси, а лише інтереси окремих осіб – інтереси Виклику. Це говорить про те, що колективна дія утворюється на основі сформованих правил, які не відображають внутрішній світ, душі, а лише – вигоду. Тому така дія, відзначає М. Олсон, нагадує ситуацію зайця-безбілетника [9]. Така ситуація порушує питання національної ідентифікації, в якій втрачаються біфуркаційні основи. А це призводить до деструктуризації суспільства і руйнування й переформатування колективної дії, і в результаті діалектики відносин «Свій» (власне лише певній нації) – «Чужий» (не власне нації).

Наслідком цього є порушення культуротворчого потенціалу у формуванні колективної дії, і як наслідок, відбувається дестабілізація цілісної системи ціннісних орієнтацій, форм і норм соціальної організації й регуляції, каналів соціокультурної комунікації, комплексів культурних інститутів, стратифікованих засобів життя, ідеології, моралі, механізмів соціалізації та інкультурації особистості, нормативних параметрів її соціальної й культурної адекватності спільності.

Воно, за переконанням П. Гречанівської, зумовлене дертадиціоналізацією й фрагментацією національного, культурного контексту; дистанціюванням індивідуальних виборів від колективних життєвих зразків, порушенням традиційних типів зв'язку між соціальними спільнотами, типів соціальної ідентифікації в суспільстві, плюралізація форм життя й життєвого середовища; виникненням віртуальних світів зі своїми цінностями, формами комунікації, дискурсивними практиками [1, с. 46–48]. Причиною цих негараздів у розвитку національної культури є панівне становище на українському ринку культурних товарів і послуг імпортованих продуктів масової культури – фільми, книги, музика, оскільки не сформовано сприятливі умови внутрішнього ринку культурних індустрій для вітчизняних виробників. Експорт послуг приватним особам, культурних та рекреаційних послуг та експорт роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в 2014 р. становив близько 7,7 % всього імпорту послуг, в той час, як експорт – 1,1% [2]. Подібне явище є загрозою, оскільки при повній відсутності протекціоністських заходів по відношенню до національного культурного продукту держава не має змоги розвивати власне кінотворчість, телебачення та музичний ринок [6, с. 56–60].

Це сприяє тому, що елементи культури, такі як: колишні ціннісні настанови, патерни поведінки перестають діяти, а вступають в силу зазначені нами правила і механізми, що складають основу цивілізації, в яку намагаються інтегрувати українську національну культуру.

Досліджуючи інтеграційні процеси сучасності, В. Євтух наголошує на діалозі культур. Він зазначає, що у становленні об'єднаної Європи та інтеграції до європейського співтовариства важливим є узгодження зусиль для вирішення проблем сучасної соціокультурної ситуації, наслідування загальнокультурних традицій, збереження багатоманітності культурного простору. У цивілізаційному відношенні це важко зробити, адже в процесі інтеграції глобалізація встановить власні правила і механізми. І якщо національна культура не впишеться в ці рамки – вона зникне. Тому відшуковуючи адекватне визначення феномена міжкультурного діалогу, науковці враховували щонайменше дві важливі обставини: а) старі підходи до ме-

неджменту культурного розмаїття сьогодні не завжди виявляються адекватними (до речі, у цьому контексті ставиться під сумнів валідність політики багатокультурності, яка до недавнього часу вважалася чи не найефективнішою в системі етнокультурного менеджменту); б) спільне життя у різноманітному суспільстві може бути безконфліктним за умови, якщо усі його члени живуть рівними й однаково гідно з розумінням сприймають та з повагою ставляться до інших культур, звичаїв, одне до одного [4, с. 7].

Погоджуючись з думкою дослідника, ми впевнені в тому, що діалог культур у полікультурному середовищі це тимчасове, проміжне явище, яке з часом призведе до того, що культура нації зникне, як унікальний феномен, виконавши свою інтегральну функцію у цивілізаційному масштабі. Адже в матеріальному, структурованому світі питання рівності має утопічне забарвлення.

А тому, доцільним у цьому контексті є звернення до цінностей – вони є головним елементом у культурі, регулюють поведінку груп і спільнот, сприяють формуванню колективної дії. Суспільний характер цінностей виявляється в тому, що культура кожного суспільства має свою ієрархію цінностей, найбільш важливих та значущих цілей визначених у певному суспільстві, мають глибинний сенс для людей. Невипадково, М. Бойченко говорить про те, що цінності у культурі є вираженням духовного життя й виступають одним із факторів її розвитку, вони є чимось більшим ніж просто зацікавленість, вони є тим, що об'єднує людей у межах культури [3, с. 51]. Зважаючи на такий підхід ми можемо вважати цінності організаційним ядром культури, у яких важливе місце відводиться саме національній мові у якій закодований дух нації, його історія, буття тощо. Позбувшись її, чи не надаючи їй належної уваги, ми можемо позбутися самого сокровенного, а цього допустити не можна.

Нажаль, в силу певних історичних процесів, в нашому суспільстві домінуючою, за винятком національної – української мови, є російська, що возвеличилася завдяки радянській системі, метою якої було знищення національного питання й утворення нової народності – радянської, а відповідно і створення радянської культури, у якій російській мові відводилося важливе значення як засобу комунікації культурного середовища, який сприяє формуванню буття людини, що відповідало критеріям радянської системи. Сьогодні ця система перестала існувати, а мова залишилася. На часі, у зв'язку із зміною політичної ситуації, постала інша проблема – масове запровадження вивчення англійської мови (або інших іноземних мов), доводячи це до абсурдного вільного володіння, і це в той час коли кожен третій випускник загальноосвітньої школи не може подолати знаннєвого бар'єру зовнішнього незалежного оцінювання. Мотивом цього є домогтися визнання українства у світі. Однак варто відмітити, що про нас і так знають, і розробки наших науковців й без цього відомі в Європі. Тому такий підхід держави засвідчує відмову від свого власного, національного, те, що характеризує людину як українця, патріота й пришвидшує глобалізацію. Лише вона виправдовує дії влади. Прикро, що сьогодні ніхто не говорить про пагубність цього явища для народу який століттями намагався згуртуватися для протистояння Іншому й розвивати Своє.

Глобалізація веде до цивілізаційної нової структуризації українського суспільства в основі якої знаходиться не архетип, а правило, яке може лише формально організувати осіб і яке не дасть тієї духовної глибини властивої екзистенції людини у процесі пізнання нею свого минулого з метою конструювання майбутнього.

Тобто нічого не змінюється, українське суспільство у мовному питанні живе за крайнощами геополітики. Ми постійно шукаємо собі того, хто буде над нами, пере-креслюючи ідеї національні або спекулюємо ними.

Висновок з цього дослідження. Отже, вищевикладене свідчить, що виходячи з сучасних реалій в національній культурі особливих змін не відбулося – вона як і раніше живе за законами геополітики, перетворюється на продукт цивілізаційного ринку. У державницькому підході – нація, яка не цінує Свого, шукає Іншого, що

стане вище над Своїм. Українське суспільство, нація здобувши можливість, нарешті створити Своє, через політичні і економічні фактори втрачає її. Сьогодення більше відображає деструктивність колективної дії й поглиблює невизначеність українського суспільства у світі.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Герчанівська П. Криза ідентифікації: українські реалії // Українська культура: перспективи євроінтеграції. Інноваційні процеси в сучасній культурі: зб. Матеріалів Всеукр. Наук. – практич. конф., м. Київ, 7–8 квітня 2016 р. – Київ: КНУКіМ, 2016. – Ч. 1. – 46–48 с.
2. Державна служба статистики України, – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 28.03.2017)
3. Духовне життя українського суспільства: теоретико-методологічні та онтологічні проблеми розвитку: монографія у 3 кн. Кн. 1 / [Михальченко М., Скотний В., Бичко А. та ін.]; за заг. ред. чл.-кор. НАН України М. Михальченка, проф. В. Скотного. – Київ; Дрогобич: Інформаційно-редакційний відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. – 244 с.
4. Євтух В. Б. Міжкультурний діалог: ефективний конструкт інтерактивного розвитку поліетнічних суспільств // Політичний менеджмент, 2009, № 3, С. 3–13.
5. Кузьменко Т. Формування цілісної національної ідеології у контексті розвитку сучасної української культури // Українська культура: перспективи євроінтеграції. Інноваційні процеси в сучасній культурі: зб. матеріалів Всеукр. наук. – практич. конф., м. Київ, 7–8 квітня 2016 р. – Київ: КНУКіМ, 2016. – Ч. 1. – 76–78 с.
6. Проскуріна М. О. Креативні індустрії, як фактор економічної безпеки України // Вісник Одеського національного університету. Т. 22, Вип. 6, 2015, С. 56–60.
7. Хамітов Н. Філософський словник. Людина і світ. – Київ: КНТ, центр навчальної літератури, 2007. – 264 с.
8. Шпенглер О. Закат Європи. Очерки морфологи мирової історії. – Т. 1. Образ и действительность: пер. с нем. Н. Ф. Гарелин. – Минск: ООО «Попурры», 1998. – 688 с.
9. Olson M. The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups. – Harvard University Press, 2nd ed. 1971. – 186 p.

REFERENCES:

1. Herchanivska P. Kryza identyfikatsii: ukrainski realii [Identity Crisis: Ukrainian realities] // Ukrainska kultura: perspektyvy yevrointehratsii. Innovatsiini protsesy v suchasni kulturi: zb. Materialiv Vseukr. Nauk. – praktych. konf., m. Kyiv, 7–8 kvitnia 2016 r. – Kyiv: KNUKіM, 2016. – Ch. 1. – 46–48 s.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [The state statistics service of Ukraine], – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 28.03.2017)
3. Dukhovne zhyttia ukrainskoho suspilstva: teoretyko-metodolohichni ta ontolohichni problemy rozvytku: monohrafiya u 3 kn. Kn. 1 [The spiritual life of the Ukrainian society: theoretical-methodological and ontological problems of development: monograph in 3 vol. KN. 1] / [Mykhalchenko M., Skotnyi V., Bychko A. ta in.]; za zah. red. chl.-kor. NAN Ukrainy M. Mykhalchenka, prof. V. Skotnoho. – Kyiv; Drohobych: Informatsiino-redaktsiinyi viddil DDPU im. Ivana Franka, 2009. – 244 s.
4. Yevtukh V. B. Mizhkulturnyi dialoh: efektyvnyi konstrukt interaktyvnoho rozvytku polietnichnykh suspilstv [Intercultural dialogue: efficient construct of the interactive development of polyethnic societies] // Politychnyi menedzhment, 2009, № 3, S. 3–13.
5. Kuzmenko T. Formuvannia tsilisnoi natsionalnoi ideolohii u konteksti rozvytku suchasnoi ukrainskoi kultury [Formation of a holistic national ideology in the context of development of modern Ukrainian culture] // Ukrainska kultura: perspektyvy yevrointehratsii. Innovatsiini protsesy v suchasni kulturi: zb. materialiv Vseukr. nauk. – praktyk. konf., m. Kyiv, 7–8 kvitnia 2016 r. – Kyiv: KNUKіM, 2016. – Ch. 1. – 76–78 s.
6. Proskurina M. O. Kreatyvni industrii, yak faktor ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Creative industries as a factor of economic security of Ukraine] // Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. T. 22, Vyr. 6, 2015, S. 56–60.
7. Khamitov N. Filozofskiy slovnyk. Liudyna i svit [Philosophical dictionary. Man and the world.]. – Kyiv: KNT, tsentr navchalnoi literatury, 2007. – 264 s.
8. Shpengler O. Zakat Evropy. Ocherki morfologi mirovoy istorii [Zakat Of Europe. Essays on the morphologists of world history]. – T. 1. Obraz i deystvitel'nost': per. s nem. N. F. Garelin. – Minsk: ООО «Popurry», 1998. – 688 s.
9. Olson M. The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups. –

Harvard University Press, 2nd ed. 1971. – 186 p.

Полищук А., доктор философских наук, доцент, доцент кафедры общественных дисциплин Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии (Хмельницкий, Украина), E-mail: Prokurator2007@ukr.net

Философский анализ культуры как средство создания коллективного действия и конструирования будущего.

Аннотация. Рассмотрена культура как социально-объединяющий феномен, который определяет направление развития общества. Отмечено, что она творится людьми и сама творит человека. Именно в ней и через неё творится сугубо человеческий способ бытия. Проанализированы современные концепции и установлено, что это понятие не имеет единственного определения, оно есть сборным и в его основе положенный архетип, который отображает материал сознательного и подсознательного функционирования человеческих ценностей и объединяет людей, формирует духовное сознание отдельного человека. Доказано, что культура является душой нации, она способствует её объединению/разъединению, аналогично происходит образование/не образование коллективного действия. Показано значение культуры в процессе цивилизационной интеграции в эпоху глобализации. Отмечено, что если нация, которая имеет собственную культуру, интегрируется в цивилизацию, то культура прекратит свое существование, зато придут правила, нормы, стандарты, которые не имеют метафизической глубины национальной души, то что диалектически действует в формате «Вызов-ответ», «Свой-чужой». Обращено особое внимание на диалог культур в цивилизационном мире, как временному методу при переходе от национальной культуры к цивилизации. Также отмечена роль национального языка, как наивысшей ценности и осуждается принудительное навязывание изучения других иностранных языков, которое напоминает принципы советской политики в культурном отношении.

Ключевые слова: бытие, культура, архетип, нация, душа, национальный язык, цивилизация, глобализация.

Polishchuk O., Doctor of philosophical sciences, docent, assistant professor of the department of social disciplines of Khmelnytsky Humanitarian-Pedagogical Academy (Khmelnytsky, Ukraine), E-mail: Prokurator2007@ukr.net

Philosophic analysis of culture as a means of forming collective activity and constructing future.

Abstract. Taking into account the current tendencies happening in the world and in the countries that have chosen the European vector of development of civilization, special attention is paid to culture, as a socio-spiritual phenomenon, which performs a consolidating function in the national format. The main concepts of culture are studied. It is established that today there is no single approach to understanding of the concept of culture. The conducted analysis confirms the fact that culture is interconnected with a person, society, it contributes to the formation of consciousness, is a reflection of all social processes in a particular historical epoch. By identifying cultural attitudes in the process of learning, political struggle, competition of ideological and scientific directions it helps to identify not only the degree of persistence of old stereotypes, norms of behavior, that is the degree of gravity to the usual stages of self-realization of a person in the framework of the already obsolete social forms, but also moral readiness of people to overcome the already existing crisis, to get rid of the shortcomings that motivate progress. Paying attention to these peculiarities, we conclude that it is a collective concept, which is based on the archetype, which reflects the material of the conscious and subconscious functioning of the human values and combines/separates people, creates a spiritual and subconsciousness of the individual. It was found out that the content of culture is not only a set of values, but also the process of their creation, mastering and using them, and this, in its turn, requires collective form. Special attention is focused on the peculiarities of national culture in which the spirit of nation, person, people is encoded. On this account national culture is something special, metaphysical that is inherent in the human sacral. That is, national culture is a specific form of human being and becomes the feature of the characteristics of the society.

It is noticed that the culture, as a national product, can only exist in the national environment, in other cases, it dissolves, assimilates, and this is possible only in the context of globalization. Globalization is characterized by integration processes. It is proved that the culture under the condition of entering the civilized world will cease to exist, it will dissolve in the colors of European

civilization.

Instead there will be the norms, rules, regulations, and standards – all that haven't national grounding, but provide civilization movement, characterized by dialect form of relations «Challenge – Answer», «Friend – Foe». Special attention is paid to the national language, as the highest value, which is able to unite/divide the nation in the world challenge.

The conducted analysis of modernity suggests that culture nowadays, as it was before, lives according to the laws of geopolitics. In the state approach – the nation that does not appreciate Its, looks for Another, that will be above Its.

Keywords: *existence, culture, archetype, nation, soul, national language, civilization, globalization.*

УДК 7.01:730

Фесенко Г. Г.,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри історії і культурології

Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
(Харків, Україна), E-mail: Galyna.Fesenko@kname.edu.ua

ГЕОСОФСЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МІСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ

Анотація. *Здійснюється аналіз просторового феномену міста в контексті парадигмальних змін, що відбулися в філософії модерну та постмодерну. Акцентовано увагу на епістемологічній трансформації концепту «міський ландшафт» у діапазоні об'єкт-суб'єктних кореляцій. Урбаністично-просторові рішення осмислюються у фокусі географічного знання (культурної та гуманістичної географії). Виявлено евристичні можливості геософії для нової урбаністики.*

Ключові слова: *геософія, суб'єкт, місто, ландшафт, детериторизація.*

Постановка проблеми. У сучасній гуманітаристиці відбувається своєрідний поворот до тем просторовості. Переосмислюються процеси, якими витворюються просторові структури, у тому числі урбаністичні. Феномен міського ландшафту окреслюється у формах природно-історичних, соціально-ментальних, культурно-історичних тощо, і постає складним об'єктом дослідження для різних дисциплін. Так, у фокус уваги географії потрапляє «ландшафтне планування», орієнтоване на досягнення узгодженості між природним середовищем та діяльністю соціальних груп у всьому спектрі масштабів. Результатом такого планування має бути «життєпідтримуючий» ландшафт. Місто також виявляється у різноманітних семантичних значеннях, і вимагає ширшого контексту, ніж «простір функційної концентрації», – геософічного. Геософський контекст складається у новій географії, як сукупність історичних, географічних, антропологічних та інших факторів, що витворюють певні ландшафти. Сучасний розвиток методологічного апарату урбаністики немислимий без геософського контексту. «Міський ландшафт» постає важливим концептом, його теоретико-методологічних розробка потребує залучення конкретно-наукового знання й філософського мислення.

Актуальність зазначеної проблематики зумовлена не тільки особливостями глобальної соціокультурної ситуації, а і внутрішніми завданнями вітчизняної урбаністики. Ратифікація Україною Європейської ландшафтної конвенції спонукає до виконання завдань щодо ідентифікації та оцінки ландшафтів, у т.ч. урбанізованих [1]. Наразі біля чверті українських малих міст потребують спеціальних ландшафтних рефлексій – природно-історичних, соціокультурних та ін. У зв'язку з цим існує потреба філософського окреслення специфіки можливих інтерпретацій урбан-ландшафтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що «ландшафтні пошуки» вітчизняних істориків, теоретиків архітектури, культурологів інституціалізують